

CONSIDERAȚIUNI GENERALE PRIVIND PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE DREPTULUI MEDIULUI

Mihaela BEJENARI,

*doctorandă, asistent universitar al Catedrei „Drept privat”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

În contextul globalizării problemelor ecologice, protecția mediului este o prioritate a întregii omeniri, statele și comunitatea internațională, conștiente de insuficiența și fragmentarea răspunsului la problemele globale cauzate de poluare, au întreprins măsuri pentru extinderea și consolidarea reglementărilor relevante atât în plan intern, cât și pe plan internațional, menite să asigure protecția tuturor factorilor de mediu. Un asemenea fenomen este perceptibil mai ales în privința principiilor sale în general, și a celor fundamentale în special, amploarea căruia a condus nemijlocit la formarea și afirmarea unor principii comune de drept național și internațional.

Necesitatea reconsiderării rolului principiilor de dreptul mediului este cu atât mai evidentă în contemporaneitate, când dinamica societăților implică ansamblul reglementărilor juridice privind protecția, conservarea și ameliorarea mediului, conferind principiilor fundamentale unitate, uniformitate și tendință permanentă de integrare.

Utilitatea practică a cunoașterii principiilor juridice de dreptul mediului, constă în faptul că, prin intermediul lor, cunoaștem liniile directe ale unui sistem juridic, principiile exercitând o acțiune constructivă orientând atât activitatea legiuitorului, cât și a practicianului. Normele juridice de dreptul mediului se raportează la principiile juridice specifice în două sensuri, pe de o parte ele cuprind și cristalizează principiile, iar pe de altă parte, funcționarea principiilor se realizează prin elaborarea și aplicarea normelor.

Principiile dreptului mediului au funcția de a structura și dezvolta sistemul de drept la nivel internațional și național, asigurând garanțiile necesare ale indivizilor, în sensul că normele juridice se vor aplica în conformitate cu spiritul legii, spirit conținut de principii.

Termenul de *principiu* provine de la latinescul *principium*, ceea ce înseamnă început, prim, teme.

În sens juridic, termenul principiu înseamnă ideile de bază, ideile diriguitoare, călăuzitoare. Profesorul Costică Voicu consideră că „principiile fundamentale ale dreptului sunt acele idei generale,

diriguitoare care stau la baza elaborării și aplicării dreptului” [7]. Altfel spus, principiile dreptului mediului sunt acele reguli esențiale, de maximă aplicabilitate, care stau la baza ramurii de drept și servesc drept axiomă în interpretarea normelor juridice.

În literatura de specialitate, conținutul principiilor de dreptul mediului și clasificarea acestora este determinat în mod diferit de diverși autori, însă de cele mai dese ori, întâlnim clasificarea principiilor după categoriile de relații pe care le guvernează sub aspect intern sau care se referă la relațiile de drept internațional [3].

În acest sens, desprindem ideea că principiile de drept internațional nu își găsesc întotdeauna reflectare expresă în legislația națională. În același timp, trebuie reținut că unele principii au deopotrivă caracter intern și internațional.

Astfel, în legislația Republicii Moldova sunt reflectate un șir de principii fundamentale ale dreptului mediului, dintre care fac parte următoarele [2]:

Prioritatea scopurilor și activității de protecție a mediului în cadrul realizării intereselor de ordin economic și social-uman ale populației pentru prezent și viitor. În viziunea profesorului român M. Duțu [5, p. 87-88; 6, p. 131-132], în sens larg, protecția cuprinde, în linii generale, toate problemele prevenirii și combaterii degradării mediului, conservării și ameliorării sale, dar nu se reduce la aceasta și nu le presupune întotdeauna. Din perspectivă juridică se urmărește, pe de o parte, evitarea activităților nocive, iar, pe de altă parte, adoptarea unor măsuri pozitive pentru împiedicarea deteriorării mediului. Într-o altă viziune [4, p. 42], protecția exprimă aplicarea concepțiilor și măsurilor cu privire la mediu susceptibile să prevină acțiunea factorilor negativi care se manifestă atât în mediul natural, cât și în cel creat de om. Acest principiu își găsește reflectarea în art. 36, 37, 59 ale Constituției Republicii Moldova [1].

Obligativitatea executării legislației cu privire la protecția mediului, respectării standardelor, normativelor și limitelor admisibile de folosire a resurselor naturale și energiei, de aplicare a factorilor chimici, fizici și biologici asupra componentelor mediului, de

emisii și deversări nocive, de depozitare a deșeurilor provenite din activitățile economice. Astfel, conform acestui principiu, toate activitățile de protecție a mediului trebuie să se realizeze prin instituirea anumitor standarde, normative, obligații, stabilirea unor condiții speciale și stipularea unor interdicții privind utilizarea rațională a resurselor naturale, prevenirea și combaterea poluării mediului și a efectelor dăunătoare pentru prezent și viitor ale fenomenelor naturale asupra componentelor sale.

Responsabilitatea tuturor persoanelor fizice și juridice pentru prejudiciul cauzat mediului; prevenirea, limitarea, combaterea poluării, precum și recuperarea pagubei cauzate mediului și componentelor lui din contul persoanelor fizice și juridice care au admis (chiar și inconștient sau din neglijență) dauna. Importanța acestui principiu este colosală, dat fiind faptul că consacră o nouă instituție dreptului mediului, și anume instituția răspunderii de dreptul mediului, bazată pe principiul de răspundere obiectivă pentru faptele cauzatoare de daună mediului [8, p. 26]. Astfel, conchidem că, de fapt, cerințele responsabilității ecologice sunt regulile de protecție a mediului stabilite de legislația în domeniu.

Planificarea, proiectarea, amplasarea și punerea în funcțiune a obiectivelor social-economice, realizarea programelor, planurilor și activităților planificate care pot avea impact asupra mediului din Republica Moldova sau din alte state se admit numai cu condiția:

– supunerii activităților menționate în anexele nr. 1 și nr. 2 la Legea nr. 86/2014 privind evaluarea impactului asupra mediului la procedura de evaluare a impactului asupra mediului sau, după caz, la expertiza ecologică de stat și obținerea acordului de mediu sau a avizului expertizei ecologice de stat în modul stabilit de legislație;

– informării populației care locuiește în perimetrul obiectivului respectiv, de către autoritățile administrației publice locale și inițiatorul activității planificate, despre activitățile planificate și asigurării procesului participativ la luarea deciziei în etapele de proiectare și amplasare;

– supunerii procedurii de evaluare strategică de mediu a planurilor și programelor cu posibil impact semnificativ asupra mediului, inclusiv asupra sănătății populației, constatată de autoritățile competente în sănătatea publică, precum și celei de obținere a avizului de mediu în conformitate cu capitolul II din Legea nr. 11/2017 privind evaluarea strategică de mediu.

Folosirea contra plată a solului, subsolului, apei, pădurilor în scopuri economice și social-umane conform legislației în vigoare; perceperea de taxe și aplicarea amenzilor pentru încălcarea legislației cu

privire la protecția mediului; folosirea în exclusivitate a mijloacelor obținute pentru combaterea poluării mediului, secătuirii resurselor naturale, dezvoltării unor procese geologice primejdioase, pentru redresarea mediului și componentelor lui și regenerarea resurselor naturale. Acest principiu este concretizat și în Legea cu privire la resursele naturale (art. 11 alin. (2) pct. e) – folosirea contra plată a resurselor naturale, cu excepția cazurilor de regenerare a lor. Potrivit acestei legi, principiul utilizării contra plată constituie un element important al mecanismului economic de gestiune a resurselor naturale.

Stimularea aplicării tehnologiilor de economisire a resurselor prin acordarea de credite preferențiale și prin alte metode; sporirea responsabilității beneficiarilor prin arendă pe termen lung a resurselor naturale. Acest principiu reflectă tendința de a obține cu cheltuieli minime, în contextul dezvoltării dinamice a industriei moderne, cel mai performant efect al exploatării economice a obiectelor și resurselor naturii pe termen îndelungat. Dat fiind faptul că industria modernă se desfășoară într-un mod intensiv, cu implicarea celor mai recente evoluții științifice, tehnologia de economisire a resurselor este de mare importanță. Acest principiu este înțeles ca un întreg sistem de măsuri care vizează o reducere semnificativă a consumului de resurse. În termeni simpli – prevenirea este mai eficientă decât vindecarea. Principiul dat permite întreprinderea acțiunilor pentru a proteja mediul la o etapă timpurie, solicitând luarea de măsuri pentru a preveni apariția oricăror deteriorări.

Conștientizarea populației asupra necesității de a stabili relații eficiente și armonioase între om și mediul ce-l înconjoară și de a lua măsuri pentru prevenirea pericolului pentru biosferă și sănătatea omului; încurajarea inițiativelor promovate de mișcările și formațiunile obștești în sistarea activităților dăunătoare mediului. Ridicarea la rang de principiu al responsabilității beneficiarilor privește scopul principal al acestei activități și esența protecției mediului, dând rațiune și existenței normelor ramurii de drept pe care o analizăm.

Respectarea tratatelor și acordurilor internaționale și internaționale, care au fost ratificate de către Parlament; coordonarea legislației Republicii Moldova cu privire la protecția mediului cu principiile legislative în acest domeniu ale statelor vecine, ale comunității europene și mondiale. În general, se poate susține că categoria dată de principii este una foarte importantă întrucât ghidează întreaga activitate de protecție a mediului. Această cerință imperativă nu vizează doar abordarea teoretică, ci și realizarea practică a protecției mediului. Cooperarea în domeniul protecției mediului dintre cei ce dețin,

administrează și folosesc factorii de mediu este nu numai o necesitate obiectivă, ci și o cerință elementară practică, atât pe plan intern, cât și internațional. Toți participanții la aceste raporturi juridice trebuie să urmărească obținerea de rezultate bune în lupta împotriva poluării, care nu pot fi obținute separat.

Granițele nu opresc poluarea. Bineînțeles că cea mai mare provocare cu care se confruntă comunitatea internațională este nevoia de dezvoltare economică și protecția mediului în același timp. Dezvoltarea dreptului internațional al mediului a dus într-o mare măsură la concentrarea pe adoptarea de măsuri preventive decât pe măsuri de compensație, având în vedere că de cele mai multe ori daunele de mediu sunt ireversibile.

Datorită acestui fapt, cooperarea între state joacă un rol important în domeniul protecției mediului, mai ales înainte de producerea daunelor. Necesitatea cooperării internaționale a fost afirmată prin principiul 24 din Declarația de la Stockholm și prin principiul 7 din Declarația de la Rio, prin care s-a subliniat importanța cooperării internaționale în domeniul protecției mediului, statele având datoria de a coopera în spiritul unui parteneriat global.

Evident, faptul că *reglementările internaționale* cunosc un șir mult mai mare de principii ale dreptului mediului, care s-au concretizat prin multe acorduri internaționale bilaterale și multilaterale între state care au inclus cooperarea internațională, însă le vom enumera pe cele fundamentale: principiul suveranității statelor în valorificarea resurselor naturale de pe teritoriul național; principiul cooperării internaționale în soluționarea problemelor conservării mediului; principiul buneii vecinătăți; principiul notificării și consultării; principiul protejării patrimoniului comun; principiul poluatorului plătește.

Totuși, cu toate că la nivel teoretic s-a afirmat că o cooperare internațională reprezintă cheia prevenției daunelor de mediu, practica a demonstrat contrariul. Este cazul accidentului nuclear din Japonia de la centrala Fukushima din martie 2011, care a demonstrat că există multe deficiențe în gestionarea unui astfel de dezastru la nivel internațional, fiind nevoie de multe îmbunătățiri mai ales în plan practic.

Un alt exemplu elocvent ar fi că, având în vedere caracterul difuz al poluării, de multe ori apare problema identificării statului de unde provine poluarea, ca de exemplu în cazul ploii acide, deprecierei stratului de ozon sau încălzirii globale. În plus, dat fiind faptul că de multe ori poluanții acționează și produc efecte conjugate, este dificil de a se stabili exactitatea efectelor fiecăruia dintre aceștia [9, p. 217].

Prin urmare, astfel de cazuri de mare amploare demonstrează de nenumărate ori rolul și importanța deosebită a principiilor atât la nivel național, cât și la nivel internațional, deoarece acestea pot să compenseze, în mare parte, necunoașterea normelor juridice de dreptul mediului, contribuind substanțial la obținerea unui comportament ecologic adecvat din partea tuturor subiecților raportului juridic al dreptul mediului.

Reieșind din cele expuse, apreciem ca fiind deosebit de benefică și necesară preocuparea legiuitorului nostru în vederea armonizării legislației naționale cu privire la răspunderea de mediu, pentru că, în cele din urmă, problematica mediului nu este doar o problemă națională, ci una universală, poluarea necunoscând frontiere.

În lumina celor analizate în prezenta lucrare, susținem că rolul principiilor de mediu este imperativ, acesta se regăsește fie în stabilirea politicilor de mediu, fie în edictarea de reglementări în domenii specifice de activitate cu potențial ridicat de poluare, precum și în stabilirea cadrului general al răspunderii de mediu și în stabilirea relațiilor internaționale în acest sens.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29.03.2016. MO nr. 78/140 din 27.08.1994.
2. Legea nr. 1515 din 16.06.1993 privind protecția mediului înconjurător, MO nr. 10/283 din 30.10.1993.
3. Lupan Ernest. Dreptul mediului. Partea generală, vol. I, București 1996; Daniela Marinescu. Dreptul mediului înconjurător, București, 1996.
4. Marinescu D. Tratat de dreptul mediului. București: Editura ALL Beck, 2003.
5. Duțu M. Dreptul mediului (curs universitar). București: Editura C.H. Beck, 2007.
6. Voicu Costică. Teoria generală a dreptului. București, 2002.
7. Duțu M. Tratat de dreptul mediului. București: Editura C.H. Beck, 2007.
8. Trofimov Ig., Ardelean Gr., Crețu A. Dreptul mediului, Tipogr. „Bons Offices”, Chișinău, 2015.
9. Popescu Dumitra. Protecția fluviilor internaționale și combaterea poluării lor. În: Drept internațional fluvial. Editura Academiei, București, 1973.